

UDC:373.1

Temur-Malik YAXSHIBOYEV,

Guliston davlat pedagogika instituti Aniq va tabiiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi

E-mail: temurbek5777@gmail.com

GulDPI p.f.b.f.d. (PhD) M.Niyozov taqrizi asosida

CAREFUL EDUCATION IN THE FORMATION OF STUDENTS' CREATIVITY SKILLS IN THE PROCESS OF TECHNOLOGY EDUCATION

Annotation

This article talks about careful education and its use and history in the formation of creativity skills of students in the process of technology education.

Key words: Creativity, creativity, critical, individual, collective, development, thoroughness, education, advanced, indifferent, person, human, analytical, goal, task, technical, lesson.

БЕРЕЖНОЕ ВОСПИТАНИЕ В ФОРМИРОВАНИИ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ, УЧАЩИХСЯ В ПРОЦЕССЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В данной статье говорится о бережном воспитании и его использовании и истории в формировании творческих способностей, учащихся в процессе технологического образования.

Ключевые слова: Творчество, творчество, критическое, индивидуальное, коллективное, развитие, основательность, воспитание, передовой, индифферентный, человек, человеческий, аналитический, цель, задача, технический, урок.

TEXNOLOGIYA TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARDA IJODKORLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA SINCHKOVLIK TARBIIYASI

Аннотация

Ushbu maqolada texnologiya ta'lim jarayonida o'quvchilarda ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda sinchkovlik tarbiyasi va uning qo'llanilish, tarixi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Ijodiy, ijodkorlik, tanqidiy, individual, jamoaviy, rivojlantirish, sinchkovlik, ta'lim-tarbiya, ilg'or, loqayd, shaxs, inson, analitik, maqsad, vazifa, texnik, dars.

Kirish. Ta'lim tizimining maqsadi nafaqat bilim tizimini o'zlashtirish, balki o'quvchi ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish asosini tashkil etuvchi ko'nikma va malakalar egallash orqali tajriba va ijtimoiy kompetensiyaga ega shaxsni shakllantirish hisoblanadi. Hozirgi kunda ijodkor, tashabbuskor, hamda serqirra shaxsni tarbiyalash, uni kamol toptirish eng dolzarb masalalardan hisoblanadi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida umumta'lim, umumkasbiy va maxsus fanlarni o'qitishda ularning kasbiy yo'nalganligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Bu ishni amalga oshirishda o'quvchilarning maqsad va vazifalari e'tiborga olinishi lozim. Bu esa o'z navbatida, o'quvchilarda kasbiy ko'nikma, kasbiy tajribani egallash uchun zarur bo'lgan qobiliyatni rivojlantirish imkonini beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ushbu muammolar hamdo'stlik davlatlari olimlaridan T.N.Aleshina, A.P.Belyaeva, T.D.Kolpakova, M.I.Maxmutov, A.M.Novikovlarning hamda vatanimiz olimlaridan SH.S.SHaripov, A.N.Xudoyberganov, O'.Q.Tolipov, T.J.Ismoilov, K.Zayirov va boshqalarning ishlarida qaralgan. Mualliflar kasbga yo'nalganlikni umumta'lim va umumkasbiy fanlar o'rtasidagi fanlararo aloqadorlikning bir shakli yoki shaxsni kasbga yo'naltiruvchi shaxsiy sifatlardan biri sifatida qaragan. Chunki, ana shunday sifatlarga ega bo'lgan kichik mutaxassisgina ishlab chiqarish uchun juda foydali hisoblanadi. Buning uchun esa, o'quvchi ijodkorlikka, shu jumladan, texnik ijodkorlikka qobiliyatli ekanligiga har doim ishonch hosil qilishi zarur va u har kuni o'z hayoti va ish faoliyati mobaynida uchratadigan ob'ektlar mukammal emasligini va ularni takomillashtirish imkoniyatlarini aniqlash hamda topilgan echimlardan amaliyotda foydalanish zarurligini bilishi lozim. Bunday oddiy haqiqat esa o'quvchilarda nazariy ta'lim olishlari va o'quv ustaxonalarida, so'ngra ishlab chiqarishda duch keladigan ishlab chiqarish vositalari (moslamalar, asbob-uskunalar, jixozlar) ga nisbatan tanqidiy munosabatlar paydo bo'lishga olib kelish mumkin.

O'quvchilarni ijodiy faoliyatga tayyorlashga oid turli metodik materiallarni tahlil etish asosida, bu jarayonda quyidagi pedagogik shart-sharoitlarga rioya qilish zarurligi aniqlandi.

1. O'quvchilarda ijodiy faoliyatga qiziqishni tarbiyalashni o'qishning birinchi kundan boshlanishi lozim. Buning uchun esa, ularga har xil ishchi amallarda bajarish mumkin bo'lgan ijodiy tomonlarni ochib berish zarur.

2. O'qitish jarayonida guruhdagi o'quvchilarni "kuchli", "kuchsiz" va "o'rta" guruhlarga ajratmaslik. Chunki, bu o'quvchida o'zining qobiliyati va ijodiy faolligi rivojlanishida "kuchsizlik" tomoni mavjudligini aniqlashga imkon bermaydi.

3. O'qituvchi o'quvchilarni ijodiy faoliyatga tayyorlash jarayonida, agar ko'pchilik o'quvchilarda faollik va tajriba etishmasa, u holda qo'yilgan muammoni hal qilishga jamoaviy tajribani jalb etish.

4. O'quvchilarning mehnatga ongli munosabatini, aniq bilim va ko'nikmalarni egallash hamda texnologik operatsiyalarni bajarish jarayonidagi ijodiy faolligini doimiy rag'batlantirib borish.

5. Ishlab chiqarish amaliyoti paytida o'quvchilarga texnologik operatsiyalarni bajarishning yangi usullarini ko'rsatish bilan birga, ularga bu usullar mukammal emasligini hamda bundan ham takomillashgan usullar mavjudligini tushuntirish.

6. O'quvchilarning individual faolligini murakkab bo'lmagan texnologik operatsiyalarni takomillashtirishga shaxsiy imkoniyatlarini yo'naltirish yo'li bilan rivojlantirish.

7. O'zida ijodkorlikni namoyon qila olmagan o'quvchilarga bajarayotgan

ishni osonlashtiruvchi, mehnati sifati va samaradorligini oshiruvchi oddiy moslamalar yaratishga yo'naltirilgan texnik topshiriqlar berish.

8. Ijodiy faoliyatni faollashtirishga ishlab chiqarish sharoitlaridagi topshiriqlarga yangilik elementlarini kiritish bilan bog'liq o'ziga xos "qiyinchilik holati" yaratish yo'li bilan erishish.

9. O'quvchilarni o'zlarining ijodiy faolligini rivojlantiruvchi faoliyatga o'rgatish.

O'quvchilarda ijodiy ishlash ko'nikmalarini shakllantirish uchun quyidagi shartlarga javob beruvchi topshiriqlar ishlab chiqarish zarur:

1) avval o'zlashtirilgan bilim va tajribalarni qo'llash uchun sharoit yaratish kerak;

2) topshiriqlar muammoli, ya'ni mos texnik yoki texnologik masala sifatida hal etilishi talab qilinadigan texnik muammoli vaziyatni saqlashi kerak. Bu shartlarning barchasini amaliy mashg'ulotlarda, uy ishlarini bajarishda va boshqalarda qo'llash mumkin.

Ma'lumki, o'qitishning asosiy tashkiliy shakli dars bo'lib, bu jarayonda aniq o'quv-tarbiyaviy masala hal etiladi. Dars o'quvchiga bilim, ko'nikma va malakalarni tizimli ravishda o'zlashtirishni ta'minlaydi. Ularda bilimni qiziqish, faollik, mustaqillikni shakllantiradi. Darslarda ijodiy faoliyatni tashkil etish uchun esa quyidagi bir qator omillarni e'tiborga olish zarur.

1. O'quvchilarning yosh xususiyatlarini e'tiborga olish. Busiz maqsad va unga erishish motiv va vositalari o'zaro to'g'ri munosabatda bo'lmaydi. Ayniqsa, bunda faoliyat motivlari asosiy diqqatni talab etadi. Chunki, ular ishga qiziqishni, muammoli vaziyat yuzaga kelishini va maqsadga erishishni aniqlaydi.

2. Taklif etiladigan texnik topshiriqlarning tushunarligi. Topshiriqning murakkabligi o'quvchi ijodkorlik faoliyati jarayonining har bir bosqichi bilan qat'iy muvofiqlashgan bo'lishi kerak.

3. O'quvchilarning individual va jamoaviy ijodkorlik faoliyatlarini birga qo'shib olib borish. U bunday faoliyat nafaqat umumta'lim, umumkasbiy va maxsus fanlar bo'yicha tashkil etiladigan mashg'ulotlarda, balki darsdan tashqari tashkil etiladigan ishlarda ham amalga oshirilishi mumkin. Bu individual ishlarni jamoaviy ishlar bilan optimal ravishda birga qo'shib olib borish imkonini beradi.

4. Ijodkorlik jarayoni uzluksizligi. Amaliyot ko'rsatishicha, epizodik ijodkorlik faoliyatining samarasi juda kam. U aniq bajarilayotgan ishga nisbatan qiziqish uyg'otish, ishni bajarish jarayonida bilish faoliyatini faollashtirish, hatto muammoli vaziyatning yuzaga kelishiga imkon berishi mumkin. Ammo, epizodiklik hech vaqt mehnatga ijodiy munosabatni rivojlantirishga, ijodkorlikka intilishga, ya'ni shaxsning ijodkorlik sifatlarini rivojlantirishga olib kelmaydi.

5. Ijodiy faoliyat natijaviyligi. O'quvchilar uchun mashg'ulotlarda bajariladigan ishning yakuniy natijasi ancha ahamiyatli hisoblanadi. Shuning uchun o'quvchilar o'z oldiga qo'yilgan vazifalarni bajarishga intilishi, o'z mehnatining natijalariga shodlanmog'i lozim. Ijodiy faoliyat natijaviyligini nafaqat yakuniy natijaga munosabat, balki ijodiy topshiriqlarni bajarishning har bir bosqichiga xos munosabat sifatida qarash lozim.

Bu fikrlarni inobatga olgan holda o'quvchilarni ijodiy faoliyatga tayyorlashning asosiy masalalari sifatida quyidagilarni qayd etish mumkin: bilimlarni mustahkamlash va kengaytirish, qobiliyatni rivojlantirish; texnik dunyoqarashni rivojlantirish va kengaytirish, keng tarqalgan mehnat qurollari bilan ishlash ko'nikmalarini takomillashtirish va malakalarini shakllantirish; konstruktiv fikrlash va o'z ijodiy fikrni rasm, chizma, maket va boshqalar orqali ifodalay olish ko'nikmasini shakllantirish; texnik ob'ekt qurilmalariga havas va qiziqishni rivojlantirish, qurilmalarni tahlil etishga intilish va takomillashtirishga hohish paydo qilish, yangi qurilmalar yaratish; takomillashtirilgan ob'ektlarni mustaqil ravishda aniqlash ko'nikmasini shakllantirish, oddiy texnik qurilmalar tayyorlash; texnikani takomillashtirish sohasida o'quvchilarning izlanuvchanlik faoliyatiga qiziqishini rivojlantirish.

Afsuski, ana shunday ko'z ilg'amas, oddiy "ikrichikirlarda gap ko'p fikrimizni isbotlash uchun Nyutonning "olmasi"ni eslaylik. Nyutongacha ham qanchadan-qancha kishilar mevalarning daraxtdan uzilib erga tushishini necha bor ko'rishgan, lekin nega shunday degan savol bilan bu hodisaning sababiga qiziqishmagan. Nyutonning sinchkovligi tufayligina ana shu oddiy tuyulgan hodisadan buyuk kashfiyot "Butun olam tortishish qonun" yaratildi. Deyarli barcha kashfiyotlar zamirida buyuk kishilarning sinchkovligiyu, jonini jabborga berib qilgan

mehnatlari yotgani ularning hayot yo'li sahifalaridan ma'lum. Jumladan, Eynshteyndan talanti haqida so'rganlarida "Menda hech qanaqa talant yo'q, bori-o'ta sinchkovli-gu xachirday o'jarlik xolos" degan edi.

Ilm fanning beqiyos rivojida muhim hisoblangan kashfiyotlar zamirida yuqorida ta'kidlanganidek alohida kishilarning sinchkovligi yotar ekan, hozirgi ta'lim tarbiya tizimida va ilg'or pedagogik texnologiyalarda iqtidorli yoshlarni va umuman yosh avlodni sinchkovlik ruhida tarbiyalashga nima uchun etarli e'tibor berilmaydi?

Sinchkovlikni bizningcha "Kishining tevarak-atrofidagi voqea-hodisa va narsalarning o'zi uchun (ba'zan hatto fan uchun ham) no'malum jihatlardan ta'sirlanib, nega shunday deya e'tiroz bildirish"-deb ta'riflash mumkin. Kishida sinchkovlik tuyg'usi va e'tiroz o'z-o'zidan paydo bo'lib qolmaydi va shuningdek ilm fan taraqqiyotida faqat sinchkovlikning o'zi ham etarli emas, noxush yoki chiroyli narsalar va hodisalar sababini to'g'ri ilmiy asosda baholash, noxushlarini bartaraf qilishga kirishish kishidan har tomonlama chuqur bilim, iqtidor va ijodkorlik mehnati talab qiladi. Shu ma'noda, sinchkovlikni hali iqtidorlikning nurli cho'qqisi tomon qo'yilgan birinchi va zaruriy qadam deyish mumkin xolos. Cho'qqini zabt etishdagi qiyinchilikni, insonlar yaratuvchilik mehnatini, ilm-fanning buyuk qudratini qadrlaydilar, jonkuyar, xullas har tomonlama barkamol chinakam iqtidorli kishilarni voyaga etkazish kabi muhim vazifani amalga oshirishda esa sinchkovlik tarbiyasi alohida o'rin tutishini qayta-qayta ta'kidlash joiz.

Sinchkovlik tarbiyasi shaxs rivojlanishini ta'minlashning ilmiy-asosi hisoblanishi bilan birga, sinchkovlik tushunchasining o'zi ham keng ma'noga ega. Uni narsa, voqea va hodisalarni jo'n kuzatish va ular haqida yuzaki umumiy xulosaviy tushunchaga ega bo'lishdangina iborat deb, tor ma'noda tushunmaslik kerak. Biz hayotda uncha-muncha narsalarning sababini ko'r-ko'rona biladigan, uning ilmiy asosini bilishdan esa ancha yiroq bo'lgan, so'zi boshqa, dili boshqa kishilarni ko'p uchratamiz. Ilg'or sinchkovlik qarashga moyillik bilan yuksak ilmiy dunyoqarash, kishi ruhiy dunyosining ajralmas bir xususiyatiga aylansagina hamda ular insonning har bir hatti-harakatida, fe'l-atrofidida, mehnatga, atrof-voqea va hodisalarga ilmiy-ijodiy yondoshuvda, aks etib tursagina, haqiqiy sinchkovlik tarbiyasi haqida gap bo'lishi mumkin. Sinchkovlik ijodkorlikdan mahrum bo'lgan ta'lim, quruq hayot uslubiga moslashuvchi loqaydlikni keltirib chiqarishdan tashqari, yoshlarning qimmatli sifati-bilimga ishtiyoqini ham so'ndiradi.

Shu ma'noda sinchkovlik tarbiyasining asosiy vazifasini o'quvchilarda tevarak atrofdagi voqea-hodisalarni, badiiy kitob, darslik va boshqa manbalarda, narsa va buyumlarda uchraydigan xush-noxush holatlarni payqash, qadrlash kabi xislatlarni shakllantirish va tarbiyalashdangina iborat bo'lmasdan, balki bunday holatlar salbiy oqibatlariga murosasiz munosabatda bo'lib uni bartaraf qilishda faol ishtirok etuvchi buyuk kelajagimiz ongli va jonkuyar quruvchilarni voyaga etkazishdan ham iboratdir.

Sinchkovlik tarbiyasi insonda e'tiroz tuyg'usini uyg'otish hissi bilan bog'liq bo'lib, bu tug'yonni, o'z navbatida, har bir shaxsning ehtirosli ilmiy dunyoqarashini rivojlantiruvchi qudratli vositani ko'zda tutadi. Demak, sinchkovlik tarbiyasining markazida buyuk harakatlantiruvchi kuch - ilmiy e'tiroz va extiros tuyg'ulari yotadi. Borki kashfiyot va ixtirolarning nega shunday degan ilmiy e'tirozga nima qilmoq kerak degan jo'shqin ilmiy extirosli javob izlash bilan yaratilganligi kashfiyotlar tarixidan ma'lum.

Ta'limda sinchkovlik tarbiyasining ahamiyati - uning voqea va hodisalar noxushligi sababini chuqur idrok etishga yordam berishidan tashqari, uni bartaraf qilish uchun, shaxsni noma'lumliklar bo'yab yurishga da'vat etishi bilan ham g'oyat bebahodir.

Kishi tashqi ko'rinishidan qanchalik kelishgan bo'lmasin, agar u loqayd bilimsiz bo'lsa, ijodiy mehnatdan qochsa, u tekinko'rlikka moyil bo'lib, fikrlashining bachkanaligi ham shundoqqina ko'rinib turadi, bundaylardan hech qachon buyuk kishilar chiqmaydi.

Buyuk ilmiy kishilari yo'q mamlakat esa jonsiz jasadning o'zginasidir. Bu haqda buyuk Fransuz faylasuvi Sen Simonning "Agar Fransiya iqtidorli olimlar 50 nafardan kam bo'lganda u

jonsiz jasadga aylanib qolar edi”, degan soʻzi gʻoyat ibratlidir. Shunday ekan, yoshlarni sinchkovlik ruhida tarbiyalashda loqaydlikdan shunchaki maʼnaviy nafratlanish tuygʻularini emas, balki hissiy nafratlanish tuygʻularini ham singdira borish juda muxim. Zero ular, dangasa, bachkana, landovur loqaydlarni, hushyor va iqtidorli kishilar orasida sanqib yurgan buyuk kelajagimiz oydin yoʻlidagi xira dogʻlar, koʻzga koʻrinmas toʻsiqlar deb biladigan boʻlishsin.

Sinchkovlik tarbiyasi - faqatgina tabiat hodisalari yoki boshqa holatlar sir-asrorlarini bilishda emas, balki odamzod ruhiyati va aql zakovati, goʻzalligi sirlarida ham yaqqol namoyon boʻlishidir. Sinchkov tarbiyasi kishilar koʻchada, teatrdan, avtobusda, jamoa joylarida hamisha oʻzining ilgʻor xulqi, did bilan kiyinishi, oʻzini tuta bilishi, muomala madaniyati va harakatlaridagi aniqligi, sezgirligi bilan ham boshqalardan ajralib turadi. Ular loqayd kishilar uzoq yillar davomida qiynalib, arang bajarishi mumkin boʻlgan yoki umuman, hech qachon eplay olmaydigan ishlarni mutlaqo qiynalmasdan, tez va puxta uddalay olishi bilan fan, texnika va madaniyat rivoji uchun beqiyos hissa qoʻshishga qodir kishilardir.

Shunday ekan, hatto sinchkovlik tarbiyasini bolalar bogʻchasida bolaning yoshligidan boshlash kerak. Chunki oila va bogʻcha dunyoqarashni shakllantirishning birinchi maktabidir. Ayniqsa bolalarning hadeb hodisalar sababini soʻrayverishiga jiddiy eʼtibor berish kerak, chunki ular juda sinchkov boʻlib, har bir narsaning sababini bilishga qiziqadilar. Maktabda esa ularning ilmiy eʼtiroz va ehtirosi, bilimlar olamiga kirishi, undan bahramand boʻlishi uchun barcha sharoitlar boʻlishi zarur.

Qachonki, shaxsning oʻzligini anglashi va bagʻishlashi zarurati haqida soʻz yuritganimizda, avvalo kishidagi jamiyat uchun oʻta muhim jihat-sinchkovlikning ahamiyatini baʼzan nazardan chetiroqda qoldiramiz.

Oʻquvchida, unday boʻlsa energiya saqlanishining umumjahon qonuni buzilmaydimi degan savol tugʻilishi tabiiy. Bunga javob tariqasida aytish mumkinki, yuqoridagi inson baxti taʼrifi (formulasi)da, soʻz xususan kishining ichki imkoniyati (potensial) va umuman butun insoniyatning ichki sinchkovligi, aynan uning zahiradagi mudrab yotgan imkoniyatlarini uygʻotib, bilimga chanqoqlik va “qaynash” holatiga oʻtkazishning psixologik va pedagogik jihatlarini ochib berish orqali olganidan koʻra koʻproq bera olishiga erishish koʻzda tutilmoqda.

Ana shu savolga javob yoki biz taʼriflagan olganidan koʻra koʻproq berish qonunini hech bir ikkilanmasdan insoniyat evolyusiyasining bitmas tuganmas oltin xazinasini deyishimiz mumkin, aynan ana shunday sinchkov ijodkor kishilar hisobigagina jamiyat har doim olgʻa harakatlanadi.

ADABIYOTLAR

1. Djuraev R.H. va boshq. Pedagogika. - Toshkent. 2013. - B. 64.
2. Abduquddusov O.A. Kasb taʼlimi oʻqituvchilari tayyorlashga integrativ yondashuv. - T.: Fan, 2005. - 160 b.
3. Toʻraev B.Z. Informatika va axborot texnologiyalari sohasi pedagoglarining umumkasbiy fanlar integratsiyasida kasbiy kompetentligini shakllantirish. Ped. fanl. boʻy. fals. dokt. (PhD). diss. avtoref.-Toshkent. OʻzMU, 2018. -B. 27.
4. Sharipov Sh.S. va boshq. Bilim olishning intellektual tizimini ishlab chiqish nazariyasi va amaliyoti. Monografiya. - T.: Fan, 2011. - B. 72.
5. Шутенко, А.В. Методы проведения учебных занятий с использованием средств информационных и коммуникационных технологий /А.В. Шутенко.- (<http://pedsovet.su/publ/26-1-0-841>). 05.04.2010.
6. Boymatov, N. (2022). PEDAGOGICAL ASPECTS OF IMPROVING THE CONTENT OF CORPORATE CULTURE IN THE PROCESS OF INFORMATIZATION OF EDUCATION. Science and Innovation, 1(8), 538-542.
7. ABDUFATAYEV, S. (2024). FANLARARO INTEGRATSIYA-TAʼLIM-TARBIYA JARAYONINING ASOSIY OMILI. News of UzMU journal, 1(1.1. 1), 31-35.

Oldin soʻz yuritilgan Nyutonning “olmasi”ga qoʻshimcha yana Arximedning “vannasi” Nils Finzen (nobel mukofoti egasi) ning “mushugi” yoki “tilla qoʻngʻizi”ni sinchkovlikning yorqin mahsuli sifatida misol qilib keltirish mumkin. Jumladan, Nils Finzen oftobda yotgan mushukning ustiga soya tushganda yana oftob tushib turgan joyga borib yotganini sinchkovlik bilan kuzatadi. Xuddi shu hodisaning davomini bahor kunlarida koʻprik ustida xayol surib turganda kuzatadi, loyqa suvdagi xas-xashak ustida jon saqlab kelayotgan tilla qoʻngʻiz hadeb jon holatda quyosh tomonga burilar, suv oqimi esa yana uni oʻzgartirib oqizar edi.

Ana shu hodisalarga sinchkovlik orqali yoshdoshib u kishilarni quyosh nuri bilan davolash usuliga ilk bor asos solgan edi. Olganidan koʻra koʻproq berish qonuni mohiyatini ochib berishga yuqoridagi misol etarli deb oʻylaymiz. Chunki unga maktabda bu haqida hech bir bilim berilmagan.

Aytilganlarni taʼlim tizimiga joriy etadigan boʻlsak, uni obrazli qilib quyidagi holatlarga qiyoslash mumkin.

Birinchi holat. Sinchkovlik ruhida tarbiyalashni oʻquvchining baland choʻqqi sari oʻnqir-choʻnqir, soʻqmoqli, tikonli, egri-bugri yoʻllar orqali borishga undashning pedagogik va psixologik jihatlarini ochib berishdan izlamoq zarur.

Ikkinchi holat. Bu holatni hozirgi oʻquvchi va ilmiy ishlar tizimida koʻproq kuzatilmoqda, yaʼni yuqori choʻqqiga osma yoʻl orqali osongina borishga qiyoslash mumkin.

Taʼlim tizimida oʻquv reja va dasturlarni sinchkovlik ruhida tarbiyalashni eʼtiborga olmasdan boshqarish nafaqat yoshlarning va hatto yosh mutaxassislarning sifatli boʻlishidagi jiddiy kamchiliklarga olib keladi.

Xulosa va takliflar. Bir soʻz bilan aytganda loqayd kishilar (ayniqsa taʼlim tizimida) uning oʻrnida boʻlgan sinchkovlarga nisbatan jamiyatga oʻrtacha uchdan bir hissa kam foyda keltiradi, buni davlat miqyosidagi masshtabga koʻpaytirilsa, uzluksiz taʼlim tizimida yoshlarni sinchkovlik ruhida tarbiyalashning naqadar dolzarb muammo ekanligi ayon boʻladi.

Shuni taʼkidlashni istar edikki, insonlarning barchasiga koʻz, quloq, tafakkur ato etib, uning olam goʻzalliklaridan bahramand boʻlishiga imkon berdi. Ammo inson koʻzi, qulogʻi va miyasi qancha murakkab tuzilgan boʻlmasin, ularni mukammal, bekamu-koʻst deb boʻlmaydi. Koʻzimiz oʻtmaydigan, qulogʻimiz eshitmaydigan, qoʻlimiz etmaydigan, tafakkurimiz oqizlik qiladigan voqea, hodisa va narsalar shu qadar koʻpki, ularni sanab sanogʻiga etish qiyin ularni faqat oʻta sinchkovlik va chuqur ilmiy izlanishlar orqali idrok qila olamiz.